

Müsned Türü Hadis Mecmualarının Bazı Biçimsel Özellikleri

Yazar Robert Marston Speight	
Dr., 15.10.1924-19.01.2011, Amerika Birleşik Devletleri	
Çevirmen Musa Eşit	
Arş. Gör., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Hadis Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye	
musaesit1@gmail.com	ORCID 0000-0002-7100-2084

Makale Bilgileri		
Tür Çeviri Makale		
Geliş Tarihi 07 Kasım 2021	Kabul Tarihi 29 Aralık 2021	Yayın Tarihi 31 Aralık 2021
Atıf Speight, Robert Marston. “Müsned Türü Hadis Mecmualarının Bazı Biçimsel Özellikleri”. çev. Musa Eşit. <i>ULUM</i> 4/2 (2021), 389-397.		
Araştırma/Yayın Etiği Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi, Turnitin’de benzerlik taramasından geçirildi ve çalışmada araştırma/yayın etiğine uyulduğu teyit edildi.		
Etik Beyan *Bu makale, Arabica 49/3 (2002), 376-382 arasında araştırma makalesi türünde İngilizce olarak yayımlanan “Some Formal Characteristics of the Musnad Type of Hadîth Collection” başlıklı çalışmanın Musa Eşit tarafından yapılan Türkçe çevirisidir.		
Copyright © 2020 by ULUM İslami İlimler Eğitim ve Dayanışma Derneği, Ankara, Turkey		
CC BY-NC 4.0 Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial Lisansı altında lisanslanmıştır.		

Müsned Türü Hadis Mecmualarının Bazı Biçimsel Özellikleri*

Müsned olarak adlandırılan hadis mecmuaları, musanniflerin isnatları Hz. Peygamber'in belirli bir Sahâbîsine kadar uzanan rivayetleri derledikleri bir türdür. Hadis âlimleri, müsned terimini, Peygamber'in sözleri ve fiillerine dair merfû' ve muttasıl** rivayetlerle ilişkili olarak muhtelif şekillerde kullanırlar fakat ben burada sadece, Peygamber'den sonraki ilk râvi konumundaki kişinin metinlerin tertibinde kilit unsur olduğu mecmualara verilen özel başlığı ele almaktayım. Bu türün en tanınan iki mecmuası, her ikisi de 2./8. yüzyılın sonundan 3./9. yüzyılın ortasına kadar tarihlenen İbn Hânel'in Müsned'i¹ ve et-Ṭayâlisî'nin Müsned'idir.² Pek çok Müsned mevcuttur ve Müslümanlar, "On Müsned"den bu türün en önemlileri olarak söz eder. Bunların hangi on tanesi olması gerektiğine dair ise görüş birliği yoktur. Musannifler, bir Müsned'in ravilerini en az üç farklı şekilden biriyle tasnif etmişlerdir: 1) ravilerin toplumdaki mertebelerine göre -

* [Çalışmanın orijinali için bk. R. Marston Speight, "Some Formal Characteristics of the Musnad Type of Ḥadîṭ Collection", *Arabica* 49/3 (2002). Çevirinin izin süreçlerindeki yardımları için *Arabica* Direktörü Jean-Charles Coulon ve yayın izni için Brill Hak ve İzin Koordinatörü Tanja Cowall'a teşekkürlerimi arz ederim. Çevirideki bazı hususiyetler şunlardır: Çalışmada yer verilen hadis metinleri, işaret edilen asıl kaynak ve bu kaynağın farklı tahkikleri ile mukayese edilmiş, bununla birlikte çeviride yazarın anlayışını yansıtmak adına İngilizce ifadelerle bağlı kalınmış, tasarruflarda bulunulduğu noktalarda gerekli açıklamalara yer verilmiştir. Çevirideki tasarruf ve notlandırmalar konusunda katkı sağlayan Fatma Yüksel Çamur'a teşekkürlerimi arz ederim. "FYÇ" rumuzlu notlandırmalar ona aittir. Transkripsiyon ve kavramların italik yazımında da mümkün olduğunca orijinal çalışma yansıtılmaya çalışılmış fakat Türkçede yaygın kullanılan hadis vb. kavramlar ile Ömer vb. özel isimler bu ihtimamın dışında bırakılmıştır. Anlaşılabilirliği destekleme adına başlıklara numara verilmiş, dipnotlara köşeli parantez içerisinde cilt/sayfa bilgisi ve gerekli görülen notlar ilave edilmiş ve çalışmanın sonuna hem çalışmanın asıl kaynakçası hem de çeviride tarafımızca işaret edilen kaynakça eklenmiştir. Çalışmanın aslında yer almayan öz ve sonuç bölümlerinin ise çevirmen inisiyatifiyle oluşturulması tercih edilmemiştir. Robert Marston Speight (1924-2011) hakkında bk. Rahile Yılmaz, "Robert Martson Speight (15 Ekim 1924-19 Ocak 2011)", *Hadis Tetkikleri Dergisi* 12/1 (2014), 175-179. Speight'in Türkçeye çevrilmiş çalışmaları için bk. "A Look at Variant Readings in the Ḥadîṭ", *Der Islam* 77/1 (2000), 169-179; çevirileri: "Hadiste Rivayet Farklılıklarına Karşılaştırmalı Bir Bakış", çev. Abdulkadir Evgin, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/5 (2005), 115-132 ve "Hadisteki Rivayet Farklılıklarına Bir Bakış", çev. Zişan Türcan, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 30 (2010), 293-304; "Oral Traditions of the Prophet Muhammad: A Formulaic Approach", *Oral Tradition* 4/1-2 (1989), 27-37; çevirisi: "Peygamber'in Şifâhî Rivâyetleri: Sîga Esaslı Bir Yaklaşım", çev. Elif Beyza Demirtaş, *Hadis Tetkikleri Dergisi* 13/2 (2015), 111-119; "Narrative Structures in the Ḥadîṭ", *Journal of Near Eastern Studies* 59/4 (2000), 265-271; çevirisi: "Hadislerde Rivayet Yapıları", çev. Aşır Örenç, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 33 (2014). Ayrıca Speight'in hadise yaklaşımı ve yöntemi hakkında bk. Ali Kuzudişli, *Rivayetlerde Sarmal Özellik* (İzmir: Tibyan Yayıncılık, 2012); Fatma Yüksel Çamur, *Anlatıbilim ve Hadis* (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020).]

** [Yazar, müsned kavramının konu dışı bırakılan yönü için makalenin orijinalinde "well-substantiated hadith" ifadesini kullanmaktadır. Bu kavram lafzi olarak "zemini sağlam hadis" diye çevrilebilirdi. Ancak ulum-u hadiste müsned kavramının diğer anlamı "merfu ve muttasıl hadis" diye karşılandığından (bk. İbrahim Hatiboğlu, "Müsned", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 32/98.), terimsel karşılığını vermeyi daha uygun bulduk. FYÇ.]

¹ Aḥmed b. Hânel, *el-Müsned*, thk. Aḥmed Şâkir (Kahire, 1949-1990).

² Aḥmed b. Sülaymân b. Dâ'ud et-Ṭayâlisî, *el-Müsned*, thk. Ebu'l-Ḥasen el-Emruhî vd. (Haydarabad, 1903).

‘Aşere-i Mübeşşere’den başlayıp, azalan bir öncelik derecesi izleyerek- (İbn Hâşim ve et-Ṭayālīsî’nin kullandığı yöntem); 2) ravilerin ait olduğu kabilelere göre -Benî Hâşim’den başlayıp, Peygamber’in çıktığı kabileye olan yakınlıklarına göre diğer kabilelerle devam ederek-; 3) alfabetik sıraya göre. Bir *müsned* için malzeme toplayanlar, yalnızca hukuki delillendirmede kullanılacak *hadisleri* alma kaygısıyla hareket etmemişlerdir, bu nedenle onların mecmuaları, *hadislerin fıkıh* başlıklarına göre tertip edildiği *musanneftürüne* nazaran daha az düzeyde hukuk ilminin kaynağı addedilir. Hakikatte, *müsned* tertibinin *hadisin* muhtevasıyla hiçbir ilgisi yoktur, bilakis I. Goldziher’in³ ifadesi kullanılacak olursa, bu tertip tamamen harici veya şahsi bir ilkeye bağlıdır. Bununla birlikte bir *müsned* mecmuasında metinlerin muhtevasına dikkatleri yönelten şey, onların hukuki veya teolojik tartışmalarda nasıl kullanılacağı değil, dil ve üslup özellikleridir.* Sorulması gereken soru ise, bir Sahâbî *müsned*indeki herhangi bir *hadiste* o Sahâbînin rolünün ne olduğu sorusudur. Ben, Ahmed b. Hâşim’in *müsned* mecmuasını kullanarak Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali olmak üzere dört halifenin isimleri altında bir araya getirilmiş olanlardan birkaç yüz *hadisi* inceledim. Bu sahâbilerin her biri, esas itibarıyla Hz. Peygamber’in söz veya fiillerini asli hüviyetiyle başkalarına nakleden ilk kişi olarak (rivayetin) tevsiki rolü üstlenmekte birlikte, metinler bu rolün yerine getirilişinde belirli bir esnekliği gözler önüne sermektedir.

1. İlk Halka**

Bir *müsned*in Sahâbî-öznesi, isnattaki ilk halka olarak işlev görebilir ve bu sıfatla, yalnızca -söz konusu *hadisin* ana kısmını teşkil eden- Peygamber’in söz veya fiilini rivayet eder. “İlk halka” terimi, şahısların tahammulu’-ilm yöntemine gönderme yapan çeşitli lafızlardan biriyle başlatılan- sıradan isnad zincirinde yer almak anlamına gelir. Bu lafızlardan bazıları şunlardır: *haddesenâ* (“bize aktardı ki”), *aḥbaranâ* (“bize haber verdi ki”), *enbeenâ* (“bize bildirdi ki”), *kâle lenâ* (“bize dedi ki”), *semi’tu* (“duydum ki”), *zekera lenâ* (“bize söyledi ki”) ve *an* (“den/dan”). Aşağıda bu halka olma işlevinin bazı örnekleri verilmiştir.

1.1. Ebû Bekir

Ebû Kâmil, Hammâd (b. Seleme), İbn Ebî ‘Atîk, Babası, Ebû Bekir es-Sıddık’tan:

Allah Rasûlü (sav) dedi ki “Misvak ağız için bir temizleyici, Rab için ise bir hoşnutluktur.”⁴

³ Ignaz Goldziher, *Muslim Studies*, çev. C. R. Barber - S. M. Stern (Chicago ve New York: State University of New York Press, 1971), 2/211.

* [Burada yazarın “rhetorical quality” ifadesini lafzi olarak “retoriksel nitelik” yerine “dil ve üslup özellikleri” olarak tercüme etmeyi tercih ettik. Zira burada retorik, “güzel söz söyleme sanatı” anlamını aşarak günümüz dilbiliminde kullanıldığı şekliyle dilin mantığı ve iletişimsel işlevini vurgulamaktadır. Retorik kavramının gelişimi ve anlam skalası ile ilgili bk. Çiğdem Yasemin Ünlü, “Retorikte Alan Temelli Dönüş ve Katılımcı Eleştirel Retorik”, *Moment Dergi* 5/1 (2018), 59-61. FYÇ.]

** [First Formal Link]

⁴ Ahmed b. Hâşim, *el-Müsned*, [1/191] No. 62.

1.2. Ömer

Huşeym, ez-Zühri, 'Ubeydullah b. 'Abdillāh b. 'Utbe b. Mes'ūd, İbn 'Abbās, Ömer'den:

Allah Rasûlü (sav) dedi ki "Hristiyanların İsa b. Meryem'i yücelttiği gibi beni yüceltmeyin. Doğrusu ben Allah'ın kulu ve rasûlüyüm."⁵

1.3. Osman

İşhāk b. Yūsuf, Süfyān, Ebū Sehl (Osman b. Hākīm), 'Abdurrahmān b. Ebī 'Amra, Osman b. 'Affān'dan:

Allah Rasûlü (sav) dedi ki "Yatsı namazını cemaatle kılan gecenin yarısında namaz kılmış, yatsı ve sabah namazını cemaatle kılan ise bütün gece namaz kılmış gibidir."⁶

1.4. Ali

Muḥammed b. Ebī 'Adī, Sa'īd, Kātāde, Ebū Hassān, 'Abīde, Ali'den:

Nebi (sav) Ahzāb günü⁷ dedi ki "Gün bitene dek bizi namazdan alıkoydukları gibi Allah da onların evlerini ve kabirlerini ateşle doldursun."⁸

2. İlk Halka ve Eyleme Katılan

Müsnedin Sahâbî-öznesinin işlev gördüğü ikinci bir tarz, hem isnattaki ilk halka durumunda olması hem de metinle aktarılan eylemin bir katılımcısı olmasıdır. Sahâbînin *hadisin* eylem veya diyaloguna iştirak ettiğine dair aktarılan ilave, Peygamber'in bir şey söylediğini veya yaptığını duyduğu veya gördüğü şeklindeki basit bir ifadenin ötesine geçmektedir. Burada örnekler mevcuttur.

2.1. Ebū Bekir

Haccāc, Leys, Yezīd b. Ebī Ḥabīb, Ebu'l-Ḥayr, 'Abdullāh b. 'Amr b. el-'Âş, Ebū Bekir es-Şiddik'tan:

O, Allah Rasûlü'ne (sav) dedi ki "Bana namazımda yapabileceğim bir dua öğret." O da cevapladı: "De ki: Allah'ım ben nefsimi çokça zulmettim ve günahları senden başka bağışlayan yoktur. Bana katından bir bağışlanma bahşet. Bana merhamet et. Şüphesiz sen çokça bağışlayan ve merhamet edensin."⁹

⁵ Aḥmed b. Ḥanbel, *el-Müsned*, [1/231] No. 153.

⁶ Aḥmed b. Ḥanbel, *el-Müsned*, [1/375-376] No. 491.

⁷ Hendek Savaşına gönderme yaparak, bk. Kur'ân 40:30.

⁸ Aḥmed b. Ḥanbel, *el-Müsned*, [1/418-419] No. 591.

⁹ Aḥmed b. Ḥanbel, *el-Müsned*, [1/180] No. 28.

2.2. Ömer

İsmā'îl, Sa'îd b. Ebî 'Arûbe, Kâtâde, Sâlim b. Ebî'l-Ca'd, Ma'dân b. Ebî Talha'dan, Ömer dedi ki:

Allah Rasûlü'ne (sav) hiçbir şey hakkında *kelâle*¹⁰ hakkında sorduklarımdan daha çok soru sormadım. Ta ki parmağını göğsüme bastırıp, “*Nisâ suresinin sonunda yer alan 'yaz' ayeti*¹¹ sana yeter” dedi.¹²

2.3. Osman

İsmā'îl Ebû Ma'mer, Yahyâ b. Süleym et-Ṭâifî, İsmā'îl b. Ümeyye, Mūsâ b. 'Imrân b. Mennâh, Ebân b. 'Uşmân, Osman'dan:

O, bir cenaze gördüğünde saygıyla ayağa kalktı ve dedi ki “Allah Rasûlü'nün (sav) bir cenaze görünce saygısından ayağa kalktığını gördüm.”¹³

Geçen metinde Osman, ilk râvî hüviyetiyle bir eylem gerçekleştirir ve akabinde Peygamber'in onun (Osman'ın) eylemini teşvik eden örnek niteliğindeki fiilini rivayet etmektedir.

2.4. Ali

Süfyân, Muṭarrif, eş-Şa'bî, Ebû Cuḥayfe'den, o dedi ki:

Ali'ye “Sizde Kur'ân haricinde Allah Rasûlü'nden (sav) gelen bir şey var mı?” diye sorduk. Ali cevap verdi: “Hayır, tohumu filizlendiren¹⁴ ve ruhu olanı yaratana yemin ederim ki, bizim yanımızda -Allah'ın insana Kur'ân'a dair verdiği bir anlayış ve bir de şu sahîfedeki şey hariç- Kur'ân haricinde bir şey yoktur.” “O sahîfede ne var?” dedim. O da “Diyet, esirlerin fidyesi ve kâfire karşılık Müslümanın öldürülmeyeceğine dair bilgiler” dedi.¹⁵

Bu metinde Ali, geleneksel biçimde hadisin ilk ravisi olarak adlandırılmaz, ancak o, Ebû Cuḥayfe tarafından sorulan bir soruya yanıt verirken bu şekilde işlev görür. Böylece hatırlama olayında eyleme katılan konumundadır.

¹⁰ Kesin tanımı belirsiz olan, ancak genel anlamda bir baba veya çocuk türünden mirasçı bırakmayan bir kişinin mirasını ifade eden hukuki terim. bk. David S. Powers, *Studies in Qur'ân and Ḥadith: The Formation of the Islamic Law of Inheritance* (Berkeley, 1986), 21-52.

¹¹ Kur'ân 4:176, yaz aylarında nazil olmuştur. bk. İbnü'l-Eşîr, *en-Nihâye fî Ğarîbi'l-Ḥadîs ve'l-Eşer* (Kahire, 1963), 3/68.

¹² Aḥmed b. Ḥanbel, *el-Müsned*, [1/240] No. 179.

¹³ Aḥmed b. Ḥanbel, *el-Müsned*, [1/346-347] No. 426.

¹⁴ Kur'ân 6:95.

¹⁵ Aḥmed b. Ḥanbel, *el-Müsned*, [1/422] No. 599.

3. Eyleme Katılan

Sahabenin *hadis* kaynağı olarak tanımlandığı bir diğer durum, isnatta açıkça zikredilmeksizin, sadece anlatılan eylem veya diyaloga katılmasıdır. Bu türden çok sayıda metin, materyallerini isnat ederken veya oluştururken râviler tarafından gösterilen esnekliğe tanıklık etmektedir. Örnekler aşağıdaki gibidir.

3.1. Ebū Bekir

Muhammed b. Ca'fer, Şu'be, Ebū İshāq, Berā'dan, o dedi ki:

Allah Rasûlü (sav) Mekke'den Medine'ye yolculuk ederken susamıştı. Koyunlarıyla bir çobanın yanından geçtiler. Ebū Bekir dedi ki: "Bir kap alıp Rasûlullâh için sütle doldurdum. Sonra ona getirdim ve içti, böylece hoşnut oldum."¹⁶

Bu *hadis*, Peygamber'in öğretme, teşvik etme veya uyarma niyeti taşımayan bir fiilini aktarmaktadır. Görünüşe göre bu, literatürdeki bu türden çokça hatıradan biri olarak, yalnızca hoş bir biyografik anı olarak nakledilmektedir.

3.2. Ömer

Hasen b. Mūsā, Züheyr, 'Âşım el-Ahvel, 'Uşmān'dan, o dedi ki:

Azerbaycan'dayken Ömer'den bize bir mektup geldi. Diyordu ki: "Ey 'Utbe b. Ferkad, doğuluların şafatından ve kılık kıyafetinden, özellikle ipekten sakının. Doğrusu Allah Rasûlü (sav) ipek giymeyi yasakladı. Ve ekledi, şu miktar hariç, ardından Allah Rasûlü (sav) iki parmağını kaldırdı."¹⁷

3.3. Osman

'Affān, 'Abdu'l-Vāriş, Eyyūb b. Mūsā, Nubeyh b. Vehb'den, o aktardı ki:

'Umer b. 'Ubeyd b. Ma'mer hacda ve ihramlıyken gözü iltihaplandı. Ardından o, gözüne sürme çekmek istedi ancak Ebān b. 'Uşmān onu bundan nehyetti ve gözünü sarı sabır ile sarmasını söyledi. Ve Osman'ın Rasûlullâh'ın (sav) böyle yaptığını naklettiğini, iddia etti.¹⁸

Bu örnekte Osman, -Ebān'ın Peygamber'in örneğini hatırlatmasından ötürü- eylemde biraz dolaylı bir rol oynamaktadır.

¹⁶ Aḥmed b. Ḥanbel, *el-Müsned*, [1/187] No. 50.

¹⁷ Aḥmed b. Ḥanbel, *el-Müsned*, [1/205] No. 92. [Arapça aslında "doğulular" ifadesi değil "veziyye ehli's-şirk" (şirk ehliyle denklik) ifadeleri yer almaktadır.]

¹⁸ Aḥmed b. Ḥanbel, *el-Müsned*, [1/364] No. 465. [Arapça aslında "'Ubeyd" değil "'Ubeydullāh" şeklinde geçmektedir.]

3.4. Ali

İsmā'îl, Sa'îd b. Ebî 'Arûbe, 'Abdullâh ed-Dânâc, Hıdayn Ebî Sāsân er-Raķāşî'den, o dedi ki:

Kûfeli bir grup insan Osman'a geldi ve el-Velîd'in¹⁹ durumunu -hamr içtiğini- bildirdi. Bunun üzerine Ali, Osman'a dedi ki: "Amcaoğlunu al ve ona hadd cezasını uygula." Sonra o dedi ki: "Ey Hâsen kalk ve ona celde vur!" Hâsen, "Senin bu işle bir alakın yok. Başkasını görevlendir." diye cevapladı. Ali "Sen zayıf, korkak ve acizsin. Ey 'Abdullâh b. Ca'fer sen icabına bak!" dedi. Bunun üzerine 'Abdullâh ona vurmaya başladı ve Ali kırk oluncaya dek saydı. Ardından Ali, "Dur (veya yeterli). Allah Rasûlü (sav) - Ebû Bekir'in yaptığı gibi- kırk, Ömer de seksen celde vurdu ve hepsi *sünnettir*." dedi.²⁰

4. Rivayetin öznesi

Son olarak, bir Sahâbînin *müsnedinde*, o Sahâbînin öznesi olduğu *hadisler* bulunabilir, şöyle ki metin, Peygambere ait bir sözü, olayı veya hatırayı nakletmekten ziyade, esas olarak Sahâbîyi ilgilendiren bir olayı veya Sahâbînin bir sözünü aktarır. Bu tür haberler, *isnada* bakıldığında genellikle Peygambere varmadan, Sahâbînin adında durdurulur (*mevkûf*). Ancak şekil itibarıyla mevkûf olan bir metin, kesin konuşmak gerekirse, gerçek bir *mevkûf* haber olmayabilir. Sahâbînin söz veya fiilleri dolaylı veya zımnen de olsa Peygamber'e ve onun zamanına atıfta bulunuyorsa, birçok *hadis* âlimi, metni *merfû'*, yani Peygamber'e "yükseltmiş" veya uzatılmış saymaktadır. *Mevkûf hadis* meselesine ilişkin görüşler ihtilaflıdır. Burada bir haberin öznesi konumundaki Sahâbî örnekleri verilmektedir.

4.1. Ebû Bekir

Mūsā b. Dā'ūd, Nāfi' (İbn 'Umer), İbn Ebî Müleyke'den, o dedi ki:

Ebû Bekir'e "Ey Allah'ın halifesi" denildi. Ebû Bekir de "Ben Allah Rasûlü'nün (sav) halifesiyim ve bundan memnunum. Bundan memnunum. Bundan memnunum." dedi.²¹

Buradaki retoriksel yinelemeye (belagat ilminde) *tekrâr* denir ve bu özel *tekrâr* türü memnuniyet, zevk veya haz ifade eder. Burada Peygamber'in açık bir örnekliliğine atıfta bulunulmamasına rağmen, Ebû Bekir'in cevabında zımnen bir peygamberî örneklilik görülebilir. O, Muhammed'in tevazuunu hatırlamıştır.

4.2. Ömer

Yaḥyā b. Sa'îd, Zühery, Ebû İshāk, Hâriş b. Muḍarrib'den:

Hâriş, Ömer b. el-Ḥattâb'la beraber hacca gitmiştir. Şam ehlinin önde gelenleri ona gelmiş ve "Ey Müminlerin Emiri, biz bazı köleler ve hayvanlar edindik. Onlardan bir kısmını, bizi arındıracak sadaka

¹⁹ Velîd b. 'Uḳbe, Kûfe valisi.

²⁰ Aḥmed b. Ḥanbel, *el-Müsned*, [1/435] No. 624.

²¹ Aḥmed b. Ḥanbel, *el-Müsned*, [1/190] No. 59. [Arapça aslında "Mūsā b. Dā'ūd" değil "Mūsā b. Dāvud"dur.]

ve *zekâtımız* olarak al.” demiştir. Ömer de: “Bu benden önceki ikisinin yapmadığı bir şeydir. Ancak bekleyin de Müslümanlara danışayım.” demiştir.²²

Bu metin, Ömer’in emsali olmayan bir meselede nasıl davrandığını göstermektedir.

4.3. Osman

‘Abdullāh b. Hānbel, ‘Usmān b. Ebī Şeybe, Cerīr, Muğīre, Ümmü Mūsā’dan, o dedi ki:

Osman, insanların en güzel görünümlülerinden biriydi.²³

4.4. Ali

Haccāc, İsrā’īl, Ebū İshāq, Hāni’, Ali’dan, o dedi ki:

“Hasan, göğsünden başına kadarki kısmı Rasûlullâh’a (sav) insanların en çok benzeyeni, Hüseyin de bu kısımdan aşağısı Nebi’ye (sav) insanların en çok benzeyenidir.”²⁴

Yukarıda betimlenen dört şablon, bazen birbirinin yerine kullanılır, böylece belirli bir durumdaki bir Sahâbî, farklı isnadlar altında, metinlerin formal yapısı içerisinde farklı konular işgal edebilir.²⁵

Hadislerin birçoğunda Sahâbî, Peygamber ve diğer şahıslar arasında etkileşim yaşanan durumlar klişelerle ifade edilmiştir ve Peygamber’in mirasından hatırlanan hüküm veya fiil için ikna edici bir çerçeve oluşturmak adına kullanılmaktadır. Öte yandan, bir Sahâbînin doğal ve spontan eylemlere katılmasına ilişkin sayısız örnek de bulunabilmektedir.²⁶

Özetle, belirli bir Sahâbîden gelen rivayetlerin bir derlemesine işaret eden *müsned* terimi, o şahsın sadece isnadındaki ilk halkası olduğu *hadisten* fazlasını ifade etmektedir. Bu, ister sıradan bir ravi olarak, ister peygambere ait söz veya eylemin kendisinden kaynaklandığı kilit figür olarak isterse de basitçe ve -daha nadiren-, gelişmekte olan İslam toplumu içerisinde yetkili bir ses olarak, o şahıs ile ortaya çıkan *hadis* anlamına gelir. Daha ileri bir araştırma, *müsned* rivayetlerin Sahâbî-öznelerinin genel olarak bu makalede betimlenen şekillerde mi rol oynadığını, yoksa sadece -Hulefâ-i Râşidîn gibi- erken dönem İslam tarihinde önde gelen yerler işgal eden şahsiyetlerin mi *hadislerinde* bu dörtlü tarzda rivâyet edildiğini gösterebilir.

Bu makalenin amacı oldukça sınırlıdır, daha açık bir ifadeyle, bir *müsned* mecmuasının tanımına belirli bir incelik eklemektir. Ancak bunu yaparken, hadis malzemesinin dinleyicileri üzerinde geçmişte ve halihazırda sahip olduğu etkiyi takdir etmemizi sağlayacak şekilde, kompozisyon sanatının bazı türlerinin *hadiste* var olduğuna dikkat çektim.

²² Aḥmed b. Hānbel, *el-Müsned*, [1/258] No. 218.

²³ Aḥmed b. Hānbel, *el-Müsned*, [1/388] No. 521.

²⁴ Aḥmed b. Hānbel, *el-Müsned*, [1/501] No. 774.

²⁵ Ör. krş. No. 450 ile No. 451; No. 444 ile No. 445; No. 434 ile No. 506.

²⁶ Ör. No. 437, 438, 452, 468 ve 509.

Kaynakça

- Ahmed b. Hanbel. *el-Müsned*. thk. Ahmed Şâkir. 22 Cilt. Kahire, 1949.
- Goldziher, Ignaz. *Muslim Studies*. çev. C. R. Barber - S. M. Stern. 2 Cilt. Chicago ve New York: State University of New York Press, 1971.
- İbnü'l-Eşîr. *en-Nihāye fî Ġarîbi'l-Ĥadîs ve'l-Eşer*. Kahire, 1963.
- Powers, David S. *Studies in Qur'ân and Ĥadith: The Formation of the Islamic Law of Inheritance*. Berkeley, 1986.
- Ṭayālîsî, Ahmed b. Sülaymân b. Dâ'üd et-. *el-Müsned*. thk. Ebu'l-Ĥasen el-Emruhî vd. Haydarabad, 1903.

[Çeviride İşaret Edilen Kaynakça]

- Çamur, Fatma Yüksel. *Anlatıbilim ve Hadis*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020.
- Hatiboğlu, İbrahim. "Müsned". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 32/98-99. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.
- Kuzudişli, Ali. *Rivayetlerde Sarmal Özellik*. İzmir: Tibyan Yayıncılık, 1. Basım, 2012.
- Speight, R. Marston. "A Look at Variant Readings in the Ĥadîth". *Der Islam* 77/1 (2000), 169-179.
- Speight, R. Marston. "Hadislerde Rivayet Yapıları". çev. Aşır Örenç. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 33 (2014), 259-268.
- Speight, R. Marston. "Hadiste Rivayet Farklılıklarına Karşılaştırmalı Bir Bakış". çev. Abdulkadir Evgin. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/5 (2005), 115-132.
- Speight, R. Marston. "Hadisteki Rivayet Farklılıklarına Bir Bakış". çev. Zişan Türcan. *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 30 (2010), 293-304.
- Speight, R. Marston. "Narrative Structures in the Ĥadîth". *Journal of Near Eastern Studies* 59/4 (2000), 265-271.
- Speight, R. Marston. "Oral Traditions of the Prophet Muhammad: A Formulaic Approach". *Oral Tradition* 4/1-2 (1989), 27-37.
- Speight, R. Marston. "Peygamber'in Şifâhî Rivâyetleri: Sîga Esaslı Bir Yaklaşım". çev. Elif Beyza Demirtaş. *Hadis Tetkikleri Dergisi* 13/2 (2015), 111-119.
- Speight, R. Marston. "Some Formal Characteristics of the Musnad Type of Ĥadîth Collection". *Arabica* 49/3 (2002).
- Ünlü, Çiğdem Yasemin. "Retorikte Alan Temelli Dönüş ve Katılımcı Eleştirel Retorik". *Moment Dergi* 5/1 (2018), 59-61.
- Yılmaz, Rahile. "Robert Martson Speight (15 Ekim 1924-19 Ocak 2011)". *Hadis Tetkikleri Dergisi* 12/1 (2014), 175-179.